

*Утвърдил на основание чл.196, ал.5
от Закона за предучилищното и
училищно образование: /П/*

ТАТЯНА ПЕТКОВА
*Областен управител
на област Сливен
05.04.2017 г.*

***Областна стратегия за
подкрепа за личностно развитие
на децата и учениците в област
Сливен /2017-2018/***

април 2017 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ВЪВЕДЕНИЕ	4
II. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ПОДКРЕПА НА ЛИЧНОСТНОТО РАЗВИТИЕ	5
1. Демографска характеристика на област Сливен	5
2. Структура на образователната система	6
2.1. Детски градини	7
2.2. Училища	7
2.3. Приобщаващо образование	8
2.4. Материално-техническа база	9
2.5. Обслужващи звена	9
3. Анализ на потребностите от подкрепа за личностно развитие за децата и учениците в област Сливен	10
3.1. Деца и ученици с изявени дарби	10
3.2. Деца в риск	11
3.3. Деца и ученици със СОП	13
3.4. Състояние и предизвикателства пред общата подкрепа за личностно развитие	14
3.5. Състояние и предизвикателства пред допълнителната подкрепа за личностно развитие	17
3.6. Подкрепа за личностно развитие, осъществявана в Центровете за подкрепа за личностното развитие, Центрове за специална образователна подкрепа /Помощни училища/, социални услуги, други организации	20
4. SWOT анализ	28
III. СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ	30
1. Стратегически цели	30
2. Визия, приоритети, цели	30
Приоритет 1. Предоставяне на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в системата на предучилищното и училищно образование	30
Приоритет 2. Предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности	32
Приоритет 3. Предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците с хронични заболявания	33
Приоритет 4. Предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в риск	33
Приоритет 5. Предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците с изявени дарби	34
IV. СИСТЕМА ЗА МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА. ЗВЕНО ЗА МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА	34
V. КОМУНИКАЦИЯ И ИНФОРМАЦИЯ	35

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ (АБРЕВИАТУРИ):

МОН	Министерство на образованието и науката
РУО	Регионално управление на образованието
ОУ	Основно училище
СУ	Средно училище
НУ	Начално училище
ДГ	Детска градина
ПГ	Професионална гимназия
РЦПППО	Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование
ЦПЛР	Център за подкрепа за личностно развитие
ПУ	Помощно училище
ПУИ	Помощно училище-интернат
ЦСОП	Център за специална образователна подкрепа
ЦКО	Център за кариерно ориентиране
ДАЗД	Държавна агенция за закрила на детето
РДСП	Регионална дирекция за социално подпомагане
ДСП	Дирекция „Социално подпомагане“
ОЗД	Отдел „Закрила на детето“
ЦНСТ	Център за настаняване от семеен тип
ДЦДУ И ДЦВХУ	Дневен център за деца с увреждания и Дневен център за възрастни хора с увреждания
СОП	Специални образователни потребности
НПО	Неправителствена организация
МКБППМН	Местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РУП	Регионално управление на полицията
ЕПЛР	Екип за подкрепа за личностно развитие

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Образованието е национален приоритет и като процес включва обучение, възпитание и социализация. Приобщаващото образование е неизменна част от правото на образование.

Съгласно промените в нормативната уредба, институциите в системата на предучилищното и училищното образование осигуряват подкрепа за личностно развитие на децата и учениците съвместно с държавните и местните органи и структури и доставчиците на социални услуги. Подкрепата за личностно развитие следва да осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията на децата и учениците.

Подкрепата за личностно развитие на децата и учениците се организира и осигурява в съответствие с утвърдени областни и общински стратегии за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Съгласно чл. 196, ал. 1 на Закона за предучилищното и училищно образование Областният управител организира разработването на областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците въз основа на анализ на потребностите от подкрепа във всяка община на територията на областта. Стратегията обхваща период от две години и включва описание на предизвикателствата, стратегическите цели и необходимите дейности в областта на подкрепата.

Процесът на планиране на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Сливен се осъществи в партньорство с организациите и институциите съгласно чл. 196, ал. 2 на Закона за предучилищното и училищно образование, които бяха част от областна работна група за разработване на стратегията, сформирана със заповед на областния управител.

Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците /2017-2018/ е утвърдена от областния управител на област Сливен след съгласуване с Областния съвет за развитие на област Сливен и с Регионалното управление на образованието - Сливен. Времевият обхват на областната стратегия е две години – 2017 г. и 2018 г.

Настоящият документ задава както областната рамка, така и основни параметри на мерките и дейностите за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в общините на територията на областта.

Стратегията е разработена в съответствие с нормативните и стратегически документи, визиращи насоките за осъществяване на приоритетни политики в областта на приобщаващото образование и личностното развитие на децата и учениците:

- Закон за предучилищното и училищно образование;
- Закон за закрила на детето;
- Наредба за приобщаващото образование;
- Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 – 2020);
- Националната стратегия за учене през целия живот (2014 – 2020);
- Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства 2015-2020;
- Национална стратегия за младежта (2012 – 2020);
- Областна стратегия за развитие на област Сливен (2014 – 2020);
- Областна стратегия за развитие на социалните услуги в област Сливен;
- Общински планове за развитие.

II. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ПОДКРЕПА НА ЛИЧНОСТНОТО РАЗВИТИЕ

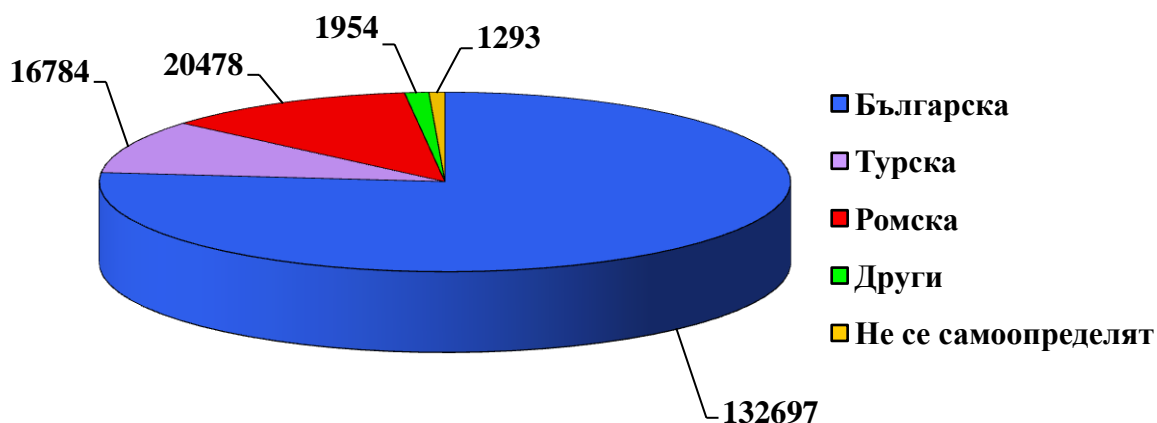
1. ДЕМОГРАФСКА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ОБЛАСТ СЛИВЕН

По официални данни на Националния статистически институт /НСИ/ към 31.12.2015 г. населението на област Сливен е 191 185. Сравнено с Преброяване на населението и жилищния фонд в Република България 2001 г. (218 474 души), то намалява с 27 289 души. В разпределението на населението на общинско ниво съществува ясно изразен дисбаланс между община Сливен и останалите общини. Населението на община Сливен е 121 405 (към 31.12.2015 г.). Сред другите общини от областта с относително по-голям брой население е Нова Загора (37 602 души), а общините Котел (18 562 души) и Твърдица (13 616 души) са с най-малък брой.

Област/ общини	Общо	В градовете	В селата
обл. Сливен	191185	125585 (65,7%)	65600 (34,3%)
Котел	18562	5370	13192
Н. Загора	37602	21440	16162
Сливен	121405	89495	31910
Твърдица	13616	9280	4336

Източник: НСИ

Населението на област Сливен се характеризира с многообразния си етнически състав: българи, роми, турци и др., като дялът на малцинствата значително превишава този за страната: 22,6% срещу 14,4%¹. От отговорилите на въпроса за самоопределяне общо 173 206 души, 132 697 души (76,6%) се самоопределят като българи, 20 478 (11,8%) - като роми, 16 784 (9,7%) – като турци, 1 954 (1,1%) – като други. Затова като цяло област Сливен може да се смята за типичен район на концентрация на етнически малцинства.

Източник: НСИ

По отношение на териториалното разпределение по общини ромите са силно концентрирани в община Котел, където по официални данни ромското население има най-голям относителен дял в цялата страна (26,7%). В община Твърдица населението от ромски произход е над 16%. По неофициални данни и наблюдение на различни

¹ Данните за етническата структура са за лицата, отговорили на доброволния въпрос за самоопределяне по етническа група по време на Преброяване на населението и жилищния фонд в Република България 2011

индикатори към отделни публични институции ромското население в общината достига до 30% от населението. В община Сливен то е над 11%, а в община Нова Загора - над 4%. Само в ромския квартал „Надежда” (гр. Сливен) обаче по неофициални данни на НПО, работещи в общността, живеят между 25 и 30 хил. души.

Възрастовата структура на населението в областта е предимно от регресивен тип, тъй като относителният дял на хората в над трудоспособна възраст (43 257 души) е по-голям от този в под трудоспособна възраст (36 879 души). Въпреки това трябва да се изтъкне фактът, че в област Сливен живее най-голям процент младо население на възраст до 18 г. в сравнение с цялата страна (около 20%).

По отношение на целевата група (от 0 до 19 г.) възрастовото разпределение в област Сливен към 31.12.2015 г. е както следва:

Възраст	Общо	В градовете	В селата
0	2 387	1 435	952
1 - 4	9 271	5 585	3 686
5 - 9	11 632	7 272	4 360
10 - 14	11 346	7 142	4 204
15 - 19	10 317	6 733	3 584

Източник: НСИ

В сравнение със средното равнище на раждаемостта за страната през 2015 г. (9,2‰), област Сливен е с най-висока раждаемост – 12,6‰ спрямо останалите области, като това е тенденцията в периода 2001 – 2015 г. Средната възраст на майките при раждане на първо дете през 2015 г. в област Сливен е 22,8 г. при средно за страната 26,9 г. За област Сливен този факт се дължи на големия процент ромско население, при което по традиция момичетата се омъжват и раждат рано. Значим проблем е ранната раждаемост - под 18-годишна възраст на майката. Чести са случаите „деца раждат деца”, при които деца на 13-14 г. раждат първите си деца, а на възраст 18-19 г. вече са родили по две и повече деца.

През 2015 г. коефициентът на детска смъртност за област Сливен е 12,8‰ при средно за страната 6,6‰. В периода 2001 – 2015 г. стойността на показателя за област Сливен е неизменно много по-висока от стойността му за страната. Като причини могат да се изтъкнат силно влошените социално-икономически условия, високият процент малцинствено население с ниска здравна култура, значителният брой новородени деца с инфекции, вродени малформации и хипотрофия и др.

Както общо за страната, така и за областта, от 1990 г. насам е характерен отрицателен естествен прираст, като през 2015 г. той е минус 2,7‰ за област Сливен, при минус 6,2‰ за страната. В областта за 2015 г. механичният прираст общо е -1435 души, като конкретно за целевата група данните сочат следното: от 0 до 9 г. - минус 6 деца, от 10 до 19 г. – минус 387 деца.

2. СТРУКТУРА НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА

През учебната 2016/2017 г. системата на предучилищното и училищното образование в област Сливен включва 63 детски градини, 71 училища, 2 центъра за подкрепа за личностно развитие, 2 помощни училища (центрове за специална образователна подкрепа). Данните от последните 3 години показват тенденция на намаляване на броя на децата в детските градини и полудневните подготвителни групи към училищата, а в същото време слабо увеличаване броя на учениците в училищата (с изключение на учениците в община Котел). Причина за тази тенденция са предимно демографските, по-конкретно механичните процеси.

2.1. Детски градини

Община	Брой детски градини	Брой групи 2016/2017	Брой деца			Брой персонал (2016/2017 уч. г.)		
			2014/2015 уч. г.	2015/2016 уч. г.	2016/2017 уч. г.	Педагогически	Непедагогически	Общо персонал
			Община Сливен	27	137			
Община Н. Загора	22	41	959	900	867	86	85	171
Община Котел	7	19	370	319	351	37	34	71
Община Твърдица	7	24	535	545	568	43	47	90
Общо за областта	63	221	5550	5360	5219	427	421,5	848,5

Източник: общини в област Сливен

Нетният коефициент на записване на децата в детските градини² в областта е 68,2% /по данни на НСИ/. Той е значително по-нисък от средния за страната (81%) и е с най-ниска стойност сред всички области през последните години.

2.2. Училища

Броят на училищата в област Сливен намалява. За последните десетина години са закрити 18 училища. Като цяло намалелият брой учебни заведения се отнася за средните училища. Броят на специализираните училища и професионални гимназии се запазва постоянен.

Община	Брой училища	Брой паралелки (2016/2017)	Брой ученици			Брой персонал (2016/2017 уч. г.)		
			2014/2015 уч. г.	2015/2016 уч. г.	2016/2017 уч. г.	Педагогически	Непедагогически	Общо персонал
			Община Сливен	39	663			
Община Н. Загора	15	191	4146	3932	3843	365	120,5	476,5
Община Котел	12	100	2188	2149	1978	218	73,5	291,5
Община Твърдица	5	80	1690	1626	1763	139	32	171
Общо за областта	71	1034	22392	22414	22662	1943	577,5	2532,5

Източник: общини в област Сливен

² Коефициентът е изчислен в процент като отношение на броя на учащите в предучилищното образование във възрастовата група 3-6 г. към броя на населението в същата възрастова група.

В началото на учебната 2016/2017 г. учебни занятия се водят в 71 средни и специални училища, като броят на учениците в тях е 22662. В сравнение с предходната 2015/2016 учебна година броят им се увеличава със 248, а спрямо 2014/2015 учебна година – с 270.

По данни на РУО – Сливен непосещаващи училище през първия учебен срок на 2016/2017 г. са 199 ученици, като 127 от тях - поради отсъствия, а 72 ученици - поради социални и семейни причини. Няма отпаднали поради слаб успех. За сравнение през учебната 2015/16 г. са отпаднали 428 ученици, а през учебната 2014/2015 г. напусналите училище са били 512 ученици. Независимо от тенденцията за намаляване на броя на отпадналите от училище ученици, проблемът остава, особено като се отчитат и процесите на скрито неприсъствие на деца в училищата (трайно непосещаващи училище) от гледна точка запазване на училища и работни места на персонала.

По данни на общините в област Сливен децата в училищна възраст, необхванати от образователната система са както следва:

Деца в училищна възраст, необхванати от образователната система	Община Сливен	Община Н.Загора	Община Котел	Община Твърдица
2014/2015 г.	253	408	51	83
2015/2016 г.	185	431	24	48
2016/2017 г.	194	449	22	8

Източник: общини в област Сливен

На територията на община Сливен са обособени 8 средищни училища, в община Нова Загора – 7 средищни училища, в община Котел – 1 средищно училище, в община Твърдица – 3 средищни. Осигурени са училищни автобуси за обезпечаване транспорта на учениците, подлежащи на задължително обучение от съседни населени места на територията, в които няма училище.

Като цяло териториалното разпределение на училищата и детските градини е в съответствие с големината на населението на общините в областта.

2.3.Приобщаващо образование

Детските градини и училищата, в които се обучават деца със специални образователни потребности, на територията на област Сливен са:

➤ Община Сливен – 1 профилирана гимназия, 2 професионални гимназии, 18 основни училища, 4 средни училища, едно от които пилотно училище по проект „Подкрепа за равен достъп и личностно развитие”, 2 начални училища, 1 помощно училище, 1 СПИ, 1 спортно училище, 13 детски градини. В една целодневна детска градина е разкрита една помощна група с целодневна организация на работа.

➤ Община Нова Загора – 1 професионална гимназия, 6 основни училища, 2 средни училища, едно от които пилотно училище по проект „Подкрепа за равен достъп и личностно развитие”, 2 начални училища, 1 помощно училище и 2 детски градини /както и 29 по проект „Подкрепа за равен достъп и личностно развитие”/;

➤ за община Котел – 1 средно училище, 3 основни училища и 1 детска градина;

➤ за община Твърдица – 2 средни училища, едно от които е пилотно училище по проект „Подкрепа за равен достъп и личностно развитие”, 1 основно училище и 1 детска градина.

В средните училища от област Сливен няма открити специални паралелки.

2.4. Материално-техническа база

Детските градини разполагат с достатъчен сграден фонд, отговарящ на условията за цялостен, качествен и пълноценен педагогически процес. През последните години чрез реализиране на проекти и програми са направени подобрения относно функционалността и естетичността на материалната база. В шест детски градини в община Сливен има изградена достъпна архитектурна среда за нуждите на деца със специални образователни потребности. В общините Нова Загора, Котел и Твърдица няма изградени съоръжения за достъпна архитектурна среда. Необходимо е да се продължи модернизацията на материално-техническата база, както и моделирането ѝ с оглед привличане на все повече деца в детските градини, включително и тези със специфични образователни потребности.

Учебните заведения разполагат с добра материално-техническа база, която всяка година се подобрява и осъвременява. Въведена е целодневна организация на учебния ден. Изградени са здравни кабинети към някои училища и детски градини, назначен е медицински персонал. Все още обаче се наблюдава бавен темп на технологично обновяване на учебно-техническите средства.

По данни на РУО-Сливен с изключение на две училища всички останали в област Сливен имат пряк достъп до първия етаж на учебното заведение. В община Сливен в 14 училища има изградена рампа, а 10 имат пригодени санитарни възли за деца със специални образователни потребности. Има едно училище с подвижна платформа и 1 училище с асансьор. В община Нова Загора в 2 училища има рампи и в 2 – пригоден санитарен възел. В община Котел едно училище има рампа и санитарен възел. Община Твърдица работи по НП „Оптимизация на училищната мрежа“ като със средствата, отпуснати по програмата, предстои изграждането на асансьорни рампи в две от училищата в общината.

Училища с пряк достъп за инвалидни колички до I етаж /общо/	В т.ч. с изградена рампа	В т.ч. с пригодени санитарни възли	Училища с други съоръжения за достъп до уч. кабинети	Училища без достъп до учебната сграда за деца със СОП
71	17	13	2	2

Източник: РУО-Сливен

Въпреки че почти всички училища предлагат достъп за деца с физически и сензорни увреждания до първите етажи, това създава неудобства както за тях, така и за техните съученици, които се ограничават до една класна стая. В по-малките населени места изграждането на рампа и/или санитарен възел е още по-силно затруднено. Това налага участието на училищата в целеви програми чрез общините за изграждането на архитектурно достъпна среда.

2.5. Обслужващи звена

Училища	Общ брой групи 2016/17 уч. г.	Общо деца и ученици			Брой персонал 2016/2017 уч. г.			Достъпна архитектурна среда
		2014/2015 уч. г.	2015/2016 уч. г.	2016/2017 уч. г.	Педагогически	Непедагогически	Общо	
Помощно училище „Власаки Шуманов“ гр. Сливен	9	47	58	56	15.00	5.00	20.00	да

ЦПЛР - Детски комплекс гр. Сливен	82	826	806	702	10.00	6.50	16.50	не
Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование	18	359	394	299	34.00	3.00	37.00	да
Помощно училище – гр. Нова Загора	6	47	39	42	11	4	15	да
Център за подкрепа за личностно развитие – гр. Котел	8	87	92	100	6	0	6	не

Източник: общини в област Сливен

3. АНАЛИЗ НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ ЗА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ СЛИВЕН

Качественото образование предполага непрекъснато надграждане на знания и умения с оглед максимално развитие на потенциала на всяко дете и възможност за пълноценна социална реализация. Образованието трябва да позволи да се развие заложеното у всяко дете. То трябва да насърчава проявлението и максималното развитие на способностите на детето, както в процеса на обучение, така и в процеса на възпитание.

На децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование се предоставя обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развитие на способностите и уменията им и за включването и участието им в общността на детската градина и на училището.

Общата подкрепа за личностно развитие е насочена към развиване на потенциала на всяко дете или ученик в детската градина или в училището.

Допълнителната подкрепа за личностно развитие се предоставя на деца и ученици със специални образователни потребности, в риск, с изявени дарби, с хронични заболявания.

3.1. Деца и ученици с изявени дарби

Съгласно §1, т. 6 от Допълнителните разпоредби на Закона за предучилищното и училищното образование "Дете или ученик с изявени дарби" е дете или ученик с трайни способности и постижения в областта на науката, изкуството или спорта, надвишаващи постиженията на неговите връстници.

С цел насърчаване на творческите заложби и потребности на децата е в сила Наредба за условията и реда за осъществяване на закрила на деца с изявени дарби.

Работата с талантливите и даровити деца в свободното им време се осъществява в центровете за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, в клубове, кръжоци и школи в училища, спортни клубове, читалища, Младежки дом Сливен. С цел насърчаването на творческите заложби и потребности на деца с изявени дарби от бюджета на общините се присъждат стипендии:

Община Сливен – в изпълнение на Общинската програма за закрила на децата с изявени дарби за бюджетната 2016 година са присъдени 11 стипендии на обща стойност 17 820 лв., с размер на стипендията 135 лв. и срок за изплащане 12 месеца всяка. Присъдени са също стипендия „Хаджи Мина Пашов”; три годишни стипендии; 45 месечни стипендии и 30 еднократни стимула в областите „Наука и техника”,

„Изкуство и култура” и „Спорт” на обща стойност 40 010 лв. Стипендиите са със средства на общината.

Община Нова Загора – в изпълнение на Общинската програма за закрила на децата с изявиени дарби през 2016 г. общината подкрепя едно дете с месечна стипендия в размер на 135 лв. за период от 1 година - 1 620 лв.

Година	Община Твърдица	Община Котел	Община Сливен	Община Нова Загора
	Брой ученици с изявиени дарби			
2014-2015	98	над 30	103	108
2015-2016	57	над 35	93	118
2016-2017	42	над 35	246	122

Източник: общини в област Сливен

3.2. Децата в риск

В Закона за предучилищното и училищно образование е дадено определение за „Дете или ученик в риск“, но до сега при поддържането на данни на децата и учениците в риск директорите на училища и детски градини, както и отделите за закрила на детето се позовават на Закона за закрила на детето (ЗЗД) и § 1, т. 11 от неговите Допълнителни разпоредби, съгласно който „Дете в риск“ е дете:

- чиито родители са починали, неизвестни, лишени от родителски права или чиито родителски права са ограничени, или детето е останало без тяхната грижа.
- което е жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унижително отношение или наказание в или извън семейството му.
- за което съществува опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие.
- което страда от увреждания, както и от труднолечими заболявания, констатирани от специалист.
- за което съществува риск от отпадане от училище или което е отпаднало от училище”.

Брой деца в риск

Община Област	Данни от директорите на училища/детски градини	2014/2015 уч.г. /за данните от директорите/	2015/2016 уч.г. /за данните от директорите/	2016/2017 уч.г. /за данните от директорите/
	Данни от РДСП	2014 г. /за данните на РДСП/	2015 г. /за данните на РДСП/	2016 г. /за данните на РДСП/
Община Сливен	по данни от директорите на училища/детски градини	948 – в училищата	963 – в училищата	1064 – в училищата 101 – в детските градини
Община Твърдица	по данни от директорите на училища/детски градини	145 – в училищата; 24 – в детски градини	57 – в училищата; 20 – в детски градини	73-в училищата 27- в детските градини
Община Сливен и	по данни от РДСП /ДСП Сливен е с	1761	1795	1749

*Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие
на децата и учениците в област Сливен /2017-2018/*

община Твърдица	териториален обхват община Сливен и община Твърдица/			
Община Нова Загора	по данни от директорите на училища/детски градини	580 – в училищата	628 – в училищата	633 – в училищата
	по данни от РДСП	167	233	203
Община Котел	по данни от директорите на училища/детски градини	38 – в училищата	52 – в училищата	107 – в училищата
	по данни от РДСП	104	197	145
Област Сливен	по данни от директорите на училища	1711 – в училищата	1700 – в училищата	1877 – в училищата
	по данни от РДСП	2032	2225	2097

Източник: общински анализи и Регионална дирекция за социално подпомагане Сливен

По данните на директорите на училищата се наблюдава увеличаване броя на децата в риск, като това са основно ученици застрашени от отпадане от училище, поради направени много неизвинени отсъствия. Най-често дефинираните от директорите на училища причини за напускане на училище от ученици от област Сливен са както следва:

➤ Социално-икономически причини: ниски доходи на родителите, неприемливи битови условия; безработни родители; децата остават вкъщи да се грижат за по-малките деца в семейството; децата се ангажират със сезонна работа;

➤ Семейни или етнокултурни причини: слаба заинтересованост на родителите за образованието на децата им; промяна на местожителството на семействата; неграмотност и необразованост на родителите, децата подражават на този модел и нямат мотивация за учене; ранни бракове, непълнолетни майки и незаконно съвместно съжителство;

➤ Миграцията на родителите - заминаване на ученици в чужбина заедно с родителите или учениците се отглеждат от роднини, които не са в състояние да упражняват ефективен контрол; преместване на ученици в други населени места;

➤ Педагогически причини – трудности при усвояването на учебното съдържание, обусловени от езиковата бариера, малък или никакъв контакт между родителите и училището, възрастови и личностни проблеми при израстването.

Идентифицирането на учениците, нередовно посещаващи училище се усложнява от практиката педагогическите колективи да прикриват отсъствията им, за да се запази броят на учениците, тъй като от него зависят средствата за издръжка на съответното учебно заведение.

По данните на Регионална дирекция за социално подпомагане за броя на децата в риск, с които отдели „Закрила на детето“ са работили в периода 2014 – 2016 г. е видно, че въпреки лекия спад през 2016 г., броят им се е увеличил спрямо 2014 година.

Община Котел акцентира на увеличаващия се брой на сигналите в отдел „Закрила на детето“, касаещи непълнолетни майки и деца в риск от ранен детски брак. През 2015 г. сигналите за непълнолетни майки родили деца, непълнолетни бременни и съжителстващи на семейни начала са 40.3% от сигналите за деца в риск, по които работи Отдел „Закрила на детето“ Котел, през 2016 г. процентът е 36.1%. Необходимо е тези деца и родителите им да бъдат насочвани към подходящи социални услуги в общността с цел превенция на следваща бременност, както и мотивация за посещение в

училище с цел не отпадането на момичетата от образователната система. Този проблем съществува и в другите общини на областта, предвид етническият състав на населението в област Сливен.

По данните от анализите на общините картината на децата в риск от областта включва и negliжирани деца; деца в риск от изоставяне; сигнали за психическо и физическо насилие; деца живеещи бедно и при лоши битови условия; деца в риск от отпадане от училище и др. Тази картина се допълва и от деца с трайно отсъстващи родители; деца с периодично отсъстващи родители; деца, за които се грижи само един родител; деца, за които се грижат баба и дядо; деца, за които се грижат роднини.

С оглед подкрепата за деца в риск и техните семейства, в т.ч. и с цел превенция, от важно значение е междуинституционалното сътрудничество и добра съвместна работа на експертите от имащите отношение организации и институциите.

3.3. Децата и ученици със СОП

Деца с различни видове увреждания, с езиково-говорни нарушения, с обучителни трудности, имат специфични потребности в обучението си.

Община	Училище/детска градина	Общ брой на интегрираните деца/ученици		
		2014/2015г. /по данни от доклада на ЕКПО/	2015/2016г. /по данни от доклада на ЕКПО/	2016/2017г. /по данни на общините/
Интегрираното обучение на децата и учениците със СОП				
Община Сливен	Детски градини	33	38	35
	Училища	195	214	229
Община Нова Загора	Детски градини	4	3	2
	Училища	95	99	107
Община Котел	Детски градини	1	1	3 /+4 в процес на проучване/
	Училища	19	22	23
Община Твърдица	Детски градини	1	1	0
	Училища	5	12	12
Общо		353	390	411
Проект „Включващо обучение“ / „Подкрепа за равен достъп и личностно развитие“	Детски градини /ДГ „Тракийче“ Нова Загора/	1	1	29
	Училища /СУ „Йордан Йовков“ - Сливен, СУ „Г. А. Каравелов“ - Шивачево, СУ „Иван Вазов“ - Нова Загора, СУ „Хаджи Мина Пашов“ - Сливен/	79	76	95
Общо		433	467	535
Обучение на деца и ученици в специалните детски градини и специалните училища				
гр. Сливен	специална/помощна група към ЦДГ „Зорница“	7	8	9
гр. Сливен	Помощно училище „Власаки Шуманов“	47	58	56
гр. Нова Загора	Помощно училище „Акад. Тодор Самодумов“	40	37	43
Общо		94	103	108

По данни от доклада за дейността на Екипа за комплексно педагогическо оценяване /ЕКПО/ към РУО – Сливен от предходните три учебни години се наблюдава нарастване на броя на децата и учениците със специални образователни потребности в област Сливен. Данните се отнасят само за деца и ученици, които са идентифицирани с медицински документ и потвърдени чрез психолого-педагогическа характеристика от съответната детска градина или училище, съгласно Наредба № 1 от 2009 г. за обучението на деца и ученици със специални образователни потребности и/или хронични заболявания.

Нарастване на броя на децата с увреждане, което влияе върху усвояване на учебното съдържание по учебен предмет или учебни предмети може да се обясни с това, че все повече родители започват да признават проблема на детето пред обществото и да търсят съответния специалист за помощ.

По отношение на разпределение по диагнози се установява най-висок процент на деца и ученици с диагноза „Умствена изостаналост“ – 1/3 от всички представени диагнози за учебната 2015/2016 г., като най- висок е процента на учениците с поставена диагноза „Лека умствена изостаналост“. Все повече ученици са със съпътстващи диагнози от поведенчески или езиково-говорни нарушения, при които умствената изостаналост се води като вторичен фактор на първоначален дефицит. Най- голям е процента при учениците в диапазона 9 – 13 г., т.е. II - V клас. Най- малък е процента при децата в детските градини. Следват деца и ученици с „Обучителни трудности“, след тях са деца и ученици с нарушение в езиково-говорното развитие, като най – често срещана диагноза е „Общо недоразвитие на речта“.

Наблюдава се плавно нарастване на децата и учениците в детски градини и училища с „Генерализирано разстройство на развитието“, което обхваща аутистичния спектър и ХАСДВ. Нараства и броят на децата и учениците с различни синдроми.

Въпреки прецизираните изисквания за приемане на деца в специална група или детски градини през настоящата година броят на децата в единствената в областта специална група към ДГ „Зорница“ Сливен, значително е нараснал. Това се дължи на рязко увеличаващия се брой на децата с диагнози генерализирано разстройство в развитието, детски аутизъм и хиперкинетичен синдром през последните три години. Тежестта на цитираните увреждания сериозно затруднява вграждането на децата в ранна детска възраст в детска градина, където броят на децата често е над оптималния.

Броят на идентифицираните деца със СОП в училищата е значително по- голям поради факта, че много от родителите не са установили или късно са установили съответния дефицит, било то сензорен, ментален или чисто психологически. Има информация за деца и ученици, които имат дефицит/ в различна степен/ в усвояване на учебното съдържание по един или няколко учебни предмета, но родителите не желаят да бъдат подпомагани от ресурсни учители и работата с тези родители изисква много дълъг период на обяснение и доказване на необходимостта.

Нараства броят на ресурсните учители, като броят на децата и учениците в една група варира от 10 до 14. Изпитва се остра необходимост от логопеди и учители на деца и ученици със слухови затруднения.

3.4. Състояние и предизвикателства пред общата подкрепа за личностно развитие

Общата подкрепа за личностно развитие е съсредоточена в училищата, детските градини и центровете за подкрепа за личностно развитие, като дейностите в обхвата ѝ са регламентирани в Закона за предучилищното и училищно образование.

*Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие
на децата и учениците в област Сливен /2017-2018/*

Дейности по осигуряване на обща подкрепа	Община Сливен	Община Нова Загора	Община Котел	Община Твърдица	Общо за област Сливен
	Общ брой ученици				
екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти	998	187	1200	32	2417
допълнително обучение по учебни предмети при условията на ЗПУО	2976	487	950	269	4682
допълнителни консултации по учебни предмети, извън редовните учебни часове	3806	440	200	645	5091
консултации по учебни предмети	7026	1216	450	795	9487
кариерно ориентиране на учениците	4642	847	350	177	6016
занимания по интереси	6570	1314	250	638	8772
библотечно-информационно обслужване	6026	1477	1308	210	9021
грижа за здравето	9883	1937	1618	1706	15144
осигуряване на общезитие	130	16	-	-	146
поощряване с морални и материални награди	1691	464	526	163	2844
по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение	7038	414	1600	78	9130
ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения	1974	121	150	217	2462
логопедична работа	166	37	-	7	210
Общо	52926	8957	8602	4937	75422

Източник: общини в област Сливен

По отношение **кариерното ориентиране** на учениците, в гр. Сливен функционира Кариерен център, който реализира дейността си на територията на четирите общини от областта. На 1 март тази година в ПГЕЕ „Мария Склодовска – Кюри“ и в Средно училище „П. К. Яворов“ по проект на МОН бяха разкрити клубове „Кариера“, чиято цел е да ориентират за възможностите за трудова и професионална реализация на завършващите средно образование. В помощ при професионалното ориентиране на учениците ежегодно в гр. Сливен и гр. Нова Загора се провежда „Панорама на образованието“.

Работи се целенасочено и по отношение изграждане на система за **превенция на насилието и агресията** сред децата и учениците:

➤ Във всяко училище в област Сливен и по-голямата част от детските градини има създадени Координационни съвети съгласно изискванията на Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училището. Една от функциите на Координационния съвет е да се работи по конкретен случай с дете, жертва на насилие или в риск от насилие, както и за дете с проблемно поведение. При необходимост от конкретен специалист с педагогически функции ръководството на

училището или детската градина се обръща за помощ и съдействие към специалистите в РУО – Сливен;

- Превенция се осъществява чрез различни кампании за информираност и толерантност, в часовете на класа чрез лекции и дискусии;
- Изготвят се правила за поведение и процедури за реакция при сигнал за агресия и насилие;
- Привличат се родителите и членовете на ученическите съвети в помощ на училищния екип за провеждане на разяснителни превантивни кампании;
- Извършва се диагностика на затрудненията в личностната и поведенческата сфера на ученици, с цел превенция на агресивно и автоагресивно поведение;
- Чрез групови и индивидуални дейности и занимания се развиват социалните умения, в това число комуникативните умения, с цел обсъждане и разпознаване на неприемливото поведение и действия, нараняващи околните. Работи се към разпознаване на емоциите, подобряване на общуването, изграждане на умения за реагиране и др.;
- Извършен е анализ на ефективността и са актуализирани системите за дежурство и наблюдение; Подобрено е качеството на пропускателния режим.

В четирите общини от областта функционира Координационен механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви или в риск от насилие. През учебната 2015-2016 г. подадените към него сигнали за инциденти с ученици са 16, като критичните случаи са били два.

Дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение се осъществяват и от Местните комисии за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни. Те оказват съдействие на образователните институции за обхващане в училище на подлежащите на задължително образование деца и ограничаване на отпадането от училище на деца в криминогенен риск и криминални прояви. Към Комисиите има определени обществени възпитатели, които оказват помощ на родителите за корекции в поведението и когато е необходимо да се предотврати безнадзорност или извършване на противообществени прояви.

Допълнителна извънкласна работа и занимания с учениците се осъществяват и в рамките на изпълняваните от училищата проекти. Добре развита е дейността на училищата при включване на децата в риск в извънкласни форми на сътрудничество в рамките на проекти, финансирани от ЕС и МОН.

В част от училищата в община Нова Загора са организирани и Школи за родителите, като последните се посещават доста често.

Отчетени са някои проблеми, които трябва да се преодолеят, за да бъде подкрепата за личностното развитие на децата и учениците по- ефективна:

- Все още не се отчитат в достатъчна степен индивидуалните особености на всяко дете и насочването на конкретен специалист за неговата интеграция и специална подготовка;
- Недостатъчен брой обучени учители за работа с деца със СОП;
- Липса на логопедичен кабинет в общините Котел и Твърдица;
- Липсва психолог в училищата на община Котел и в някои от училищата в другите общини;
- Липсват учебници и помагала, които да отговарят на потребностите на децата, което ограничава достъпа им до учебното съдържание;
- По отношение грижата за здравето е необходимо осигуряване на диетично хранене в детските градини, осигуряване на групи по лечебна физкултура в детските градини и училищата, извършване на индивидуална оценка за специалните медицински потребности, да се засили работата на медицинските специалисти по отношение промоцията и превенцията на здравето с децата и родителите;

➤ Необходимо е продължаване и задълбочаване на дейностите за изграждане на връзката с родителите и поддържане на тяхното постоянно участие като основен партньор на училищата и детските градини.

3.5. Състояние и предизвикателства пред допълнителната подкрепа за личностно развитие

Допълнителната подкрепа за личностно развитие се предоставя на деца и ученици със специални образователни потребности, в риск, с изяви дарби, с хронични заболявания и включва:

- работа с дете и ученик по конкретен случай;
- психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения и при физически увреждания;
- осигуряване на достъпна архитектурна, обща и специализирана подкрепяща среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти;
- предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за учениците със сензорни увреждания;
- ресурсно подпомагане.

3.5.1. Работа с дете и ученик по конкретен случай

Във всички училища и в по-голямата част от детските градини от област Сливен функционират постоянно Координационни съвети, които работят в случай на инцидент, случай на насилие и тормоз или при кризисна ситуация.

До настоящия момент в нормативните документи в сферата на образованието липсваше дефиниция на термина „работа по конкретен случай“. Статистиката се основава на подадените сигнали от училища, детски градини, дирекциите „Социално подпомагане“ в общините от област Сливен и от Национална телефонна линия за деца 116 111 в РУО – Сливен във връзка с възникнали сериозни инциденти и случаи на насилие, налагащи предприемане на сериозни мерки и мултидисциплинарен подход. Подадени са 16 сигнала за учебната 2015/2016 година, от които 2 са критични и се е наложило да се приложи мултидисциплинарен подход при разрешаването им, в изпълнение на Координационния механизъм за деца в риск и жертви на насилие. През учебната 2014/2015 година броят на подадените сигнали е 4, от които критични – 4, а през учебната 2013/2014 година няма подадени сигнали и критични случаи. Нарастването на броя на сигналите през годините, освен с повишаване нивото на агресия сред децата и учениците може да бъде обяснено и с по-задълбочената работа на екипите и оказаната методическа помощ, във връзка с въвеждането във всички училища и в по-големия брой на детските градини от област Сливен на Координационни съвети за справяне с тормоза и насилието, въвеждането на единен регистър за вписване на ситуации на тормоз и насилие, както и изискването и контрола при вписване на всички възникнали инциденти и споделянето им с отговорните институции.

3.5.2. Психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения и при физически увреждания

Психо-социалната рехабилитация се предоставя на отделно дете или ученик въз основа на оценката на индивидуалните му потребности. Водещ на случая на детето или ученика при предоставяне на психо-социалната рехабилитация в детската градина, училището или в центъра за подкрепа за личностно развитие е психологът или педагогическият съветник, когато е с квалификация по психология.

Назначените щатни педагогически съветници/психолози в училищата на област Сливен по данни към учебната 2015/2016 г. са 39, в обслужващите звена техният брой е 4. Осъществяват се мерки и дейности за подобряване условията за психолого-педагогическа подкрепа на децата и учениците:

➤ В училищата на място се провежда индивидуална и групова работа с проблемни ученици, ученици в риск и цели класове. На учениците и родителите е даден достъп до квалифицирана психолого-педагогическа помощ и подкрепа в училищна и извънучилищна среда;

➤ В училищата, в които има назначени педагогически съветници и психолози, се изготвят редица информационни кампании, които се предоставят на вниманието на ученици и родители, с цел информиране, превенция и намаляване на случаите на агресия и насилие;

➤ Има изградени действащи системи за психолого-педагогическа подкрепа, реализирана от училищните екипи, в партньорство с училищните ръководства, което включва родителите и учениците;

➤ Във всички училища в област Сливен има създаден училищен Координационен съвет и два пъти годишно, съгласно изискванията на механизма, се извършва анкетиране, с цел оценка нивото на тормоз и насилие в училището;

➤ Училищните психолози осъществяват индивидуална и групова работа с децата, свързана с преодоляване на емоционални, поведенчески и обучителни дефицити. Съвместно с класните ръководители и ресурсните учители се прилагат адекватни мерки при възникване на проблем;

➤ Особено внимание в училищата е насочено към опазване физическото и психично здраве на децата и учениците, както и на тяхното здравно образование. Поставят се акценти върху болестите на века: ХИВ, туберкулоза, хепатит, диабет, разстройства на храненето и др.;

➤ В часовете на класа се разглеждат теми, свързани с това, как да се справят учениците с чувството за тревожност, стреса, гнева и агресията, и как да ги преодоляват. Проучват се проблемите на учениците, живеещи в неблагоприятна семейна среда;

➤ Педагогическите съветници, психолози и педагози, изпълняващи функциите на педагогически съветници, чрез лекции в часовете на класа и в извънкласни форми повишават информираността на учениците за училищния тормоз – видове, източници и помощ, оказвана на жертвите; включване на членове на ученическия парламент в превенцията на училищното насилие; повишаване компетенциите на учениците за справяне с физическото и психическо насилие чрез дискусии, групова работа и гост-лектори в час на класа.

3.5.3.Предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за учениците със сензорни увреждания

В училищата на територията на област Сливен не се осъществява обучение по специалните учебни предмети за ученици със сензорни увреждания, в областта няма училища за такива ученици.

3.5.4.Ресурсно подпомагане

През учебната 2015/2016 г. в Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – област Сливен /РЦПППО – област Сливен/ работят 40 специалисти с педагогически функции и ресурсни учители: 4 психолози, 3 логопеди, 1 слухово-речеви рехабилитатор, 1 педагог зрително затруднени, 31 ресурсни учители. Обхванати са през годината 347 ученици и 47 деца:

Община	Брой ученици			Брой училища			Брой детски градини			Брой деца		
	13/14	14/15	15/16	13/14	14/15	15/16	13/14	14/15	15/16	13/14	14/15	15/16
Сливен	173	196	214	24	26	27	11	13	13	29	33	39
Котел	20	19	22	3	4	4	1	1	1	1	1	1
Твърдица	4	5	12	2	2	2	1	1	1	2	1	1
Нова Загора	86	72	99	10	10	10	4	5	2	8	9	6
Общо	283	315	347	39	42	42	15	20	17	40	44	47
Проект „Подкрепа за равен достъп и личностно развитие“	77	77	70	3	3	3	0	1	1	0	13	23

Източник: РЦПППО – област Сливен

Видно от данните се наблюдава нарастване броя на децата на ресурсно подпомагане в област Сливен.

В училищата в община Сливен, които имат ученици със специални образователни потребности, се работи в кабинети, които не са оборудвани за ресурсно подпомагане, но са свободни за дейностите на ресурсния учител или специалистите с педагогически функции. Самостоятелни кабинети, оборудвани предимно с дидактически пособия, осигурени от училището и от РЦПППО – област Сливен, имат 6 училища в общината.

В община Нова Загора от общо 9 училища, които имат ученици със специални образователни потребности, само три училища са оборудвали самостоятелни кабинети за работа с тези деца. В останалите училища се предоставят самостоятелни кабинети за времето на пребиваване на специалистите с педагогически функции или ресурсните учители.

В община Котел и община Твърдица има по едно училище, което предоставя самостоятелен кабинет, оборудван за целите на ресурсно подпомагане.

Три от детските градини в община Сливен, в които се подпомагат деца със специални образователни потребности, имат самостоятелни кабинети, оборудвани за работа с деца със СОП. В останалите детски градини се предоставят помещения, подходящи за целта, но се съвместява с други дейности от детската градина /учителска стая, физкултурен салон, лекарски кабинет/. Това се обяснява с недостатъчната материална база на детската градина.

Детските градини от община Котел, община Нова Загора и община Твърдица не разполагат със самостоятелни кабинети. Работи се предимно в различни стаи и помещения, които са свободни към момента.

В своята дейност ресурсните учители прилагат предимно индивидуалния подход за подпомагане на децата и учениците със специални образователни потребности. Работят основно в ресурсни кабинети, класни стаи и при необходимост в класовете по време на учебните часове. Там където е възможно се работи с двама или трима ученици със сходни академични знания и тематични планове по даден учебен предмет, с цел прилагане на подхода „работа в малка група“. Част от ресурсните учители консултират ученици със специални образователни потребности, които се явяват на Национално външно оценяване в IV клас, в VII клас, XII клас, както и ученици, които не са на ресурсно подпомагане, но са идентифицирани със специални образователни потребности и са се явили на Държавни зрелостни изпити.

По данни към 30.06.2016 г. дейността на учителите на деца и ученици с езиково-говорни нарушения обхваща общо 57 деца и ученици с езиково-говорни нарушения, което представлява приблизително 14% от общо 394 деца и ученици със СОП. За община Сливен – 15% от 253 деца и ученици. За община Нова Загора – 20% от 99 деца и ученици.

В РЦПППО – област Сливен има един рехабилитатор на слуха и говора, който обхваща ученици с нарушение на слуха до степен „глухота“ и „глухонемота“ и осъществява дейност само на територията на община Сливен. През учебната 2015/2016г. са обхванати 8 ученици в 8 училища на общината. В общините Котел, Нова Загора, Твърдица няма специалист, който да работи с деца и ученици с нарушение на слуха /слухово-речеви рехабилитатор/.

През учебната 2015/2016 г. 12 деца със зрителни затруднения се подпомагат от специалиста педагог за работа с деца с такива затруднения.

Дейността на психолозите към РЦПППО през учебната 2015/2016г. обхваща деца и ученици със специални образователни потребности от 15 училища и 12 детски градини в областта. Тяхната дейност се изразява в ранна диагностика на деца и ученици със специални образователни потребности, изготвяне на индивидуалните образователни програми за обучение и развитие, индивидуални часове за ученици, консултации за учители и родители. Обхванати са общо 87 деца и ученици - 29 деца и 58 ученици, което е 22% от общо 394 деца и ученици със СОП за областта. Децата и учениците с диагноза „Генерализирано разстройство на развитието“ са обхванати на 100% .

3.6.Подкрепа за личностно развитие, осъществявана в Центровете за подкрепа за личностното развитие, Центрове за специална образователна подкрепа /Помощни училища/, социални услуги, други организации

На територията на област Сливен осъществяват дейност 2 центъра за подкрепа за личностното развитие на децата и учениците – в гр. Сливен и гр. Котел. В другите две общини на областта не са създадени такива центрове. Центровете за специална образователна подкрепа /Помощни училища/ също са два. На територията на общините Сливен, Нова Загора и Котел функционират социални услуги в подкрепа на деца и семейства.

3.6.1.Център за подкрепа за личностно развитие – гр. Сливен

Центърът за подкрепа за личностно развитие - Сливен осъществява общинската политика за осигуряване на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците от 5 до 18 годишна възраст в община Сливен, като организира и провежда дейности за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата им в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта. Специално внимание се обръща на работата с деца със специални образователни потребности и деца в неравностойно социално положение, като за целта се търси подкрепата на неправителствени организации, на родителите, на местната власт. Подкрепата включва занимания по интереси.

Дейността за обучение в Центъра за подкрепа за личностно развитие се осъществява в областите: Научно-познавателна и приложно-техническа; Художествено – творческа; Физическа култура, спорт и туризъм.

Основният вид дейност в центъра е педагогическа. Всички ръководители на школи са с педагогическа правоспособност и изпълняват задължителна преподавателска норма 720 часа.

Учебната дейност на центъра се осъществява в 8 направления - Информационни технологии, Астрономия, Математика, Ръчен труд и Английски език, Изобразително

изкуство, Детски хор „ Дружна песен“, Спорт, Детски танцов ансамбъл „Тракийче“, и включва 57 постоянни групи, 25 временни групи, като обхваща общо 702 деца.

Сградата на центъра - паметник на културата, е в добро състояние, но се нуждае от частични ремонтни дейности по фасада, покрив и кабинети. В сградата са разположени пет учебни стаи и осем специализирани кабинета.

Върху покривната конструкция на основната сграда на ПППЗЕ „Захарий Стоянов“ е изградена наблюдателна площадка с три стаи и монтиран телескоп. Тя е в сравнително добро състояние, но за да бъде ефективно използвана в дългосрочен план се нуждае от основен ремонт.

Дейността на центъра се финансира от Държавния бюджет и от бюджета на Община Сливен. Допълнителни приходи реализира чрез участие в програми за финансиране; даване на обекти под наем: почасово ползване на кабинет; дарения.

3.6.2.Център за подкрепа на личностното развитие – гр. Котел

Една от основните цели на Центъра за подкрепа на личностното развитие – гр. Котел е стимулиране на таланта и творческата изява на децата и учениците чрез организиране на конкурси, изложби, спектакли, участия във фестивали и в културния календар на общината.

В центъра се обучават повече от 100 деца в различни дейности, които се актуализират ежегодно, в зависимост от желанията на ученици и родители: кръжок по английски език, школа по изобразително и приложно изкуство, танцов състав, детско-юношески театрален състав, вокална група за детска забавна песен, кръжок по математика.

Наличен е квалифициран екип от преподаватели за дейностите по направления за обучения на децата в свободното време.

Центърът няма собствена материална база. Ползва част от сградата на СУ “Г.С.Раковски“ – две репетиционни зали и кабинетна система. На центъра е предоставен и част от първия етаж на масивна двуетажна сграда „Младежки дом“ - голяма зала обособена като самостоятелен обект с отделен вход. Предоставената зала се ползва за нуждите на танцовия и театрален състав. Другите форми на обучение ползват кабинетната система на училището.

Бюджетът на центъра е осигурен от държавна субсидия. Не се реализират приходи от участия в програми за финансиране, даване под наем и дарения.

3.6.3.Център за специална образователна подкрепа /Помощно училище „Д-р Власаки Шуманов”/ гр. Сливен

В Помощно училище „Д-р Власаки Шуманов” гр. Сливен се обучават ученици с умерена и тежка степен на интелектуален дефицит и с множество увреждания. Всички ученици са постъпили в училището след осъществяване и изчерпване на всички възможности за интеграция в общообразователна среда. Броят на учениците през учебната 2016-2017 г. е 56 и е с двама ученика по-малко от предходната.

В Помощно училище „Д-р Власаки Шуманов” гр.Сливен през учебната 2016-2017 година работят 15 педагогически специалисти, в т.ч. 11 учители, 1 психолог и един логопед, директор и заместник директор.

В училището функционира методическо обединение, което провежда квалификационна дейност по предварително приет План за квалификация за учебната година. През учебната 2016-2017 година педагогическият екип работи по темите: Уеб ресурси за обучение за деца със СОП; ДОС за квалификацията и статута на педагогическите специалисти; ДОС за приобщаващо образование – предизвикателства пред екипа и родителите; Трудотерапията като форма на комуникация в диадата учител-ученик.

Сградата на училището включва: 9 класни стаи, Компютърна зала, Кабинет „Самообслужване“, Кабинет „Логопедия“, Мултифункционална зала по сензомоторика, Физкултурен салон, Кабинет по „Арт терапия“ и „Музикотерапия“, Медицински кабинет, Оборудвана кухня за учебната практика на професионалните паралелки, Столова, Архив, Учителска стая, Складови помещения - 10 бр., Административен блок – 4 стаи, Библиотека, неизползваеми 7 класни стаи / за ремонт/.

Възможностите на психомоторната и сензомоторната зала, кабинетите по самообслужване и арттерапия обезпечават реализирането на комплексния подход при реализирането на индивидуалните образователни програми. Училищният психолог прилага пясъчна терапия в работата си с хиперактивните деца и аутистите. Политика на училището е доброто сътрудничество със семействата на учениците.

За източния корпус на сградата е направено предписание за извършване на ремонт с цел повишаване сигурността на сградата, който до момента не е осъществен. През 2017 година ще се търси решение, тъй като в компрометираната в строително отношение част на сградата, се помещават 7 класни стаи, библиотеката на училището и 3 хранилища. За разгръщането на дейностите по приобщаващото образование на децата със СОП, този ресурс ще бъде изключително необходим.

Училището е второстепенен разпоредител с бюджетни кредити към Министерство на образованието и науката. Няма собствени приходи от отдаване на движими и недвижими ресурси под наем.

Училището няма сформирано настоятелство, но активно работи със Сдружението на родителите на деца със сензорни, двигателни и умствени увреждания „Св.Стилиян Детепазител“.

В училището се обучават и тринадесет ученици, отглеждани в социална услуга от резидентен тип - Център за настаняване от семеен тип в гр.Сливен.

Деветнадесет ученици ползват услугите на Дневен център за деца с увреждания „Св. Стилиян Детепазител“. Там децата пребивават в свободното от учебни занятия време. Това сътрудничество има петнадесет годишна история и се характеризира с взаимопомощ и ефективна обмяна на идеи в полза на децата и родителите.

Училището осъществява ефективно сътрудничество с неправителствени организации, държавни и общински институции с оглед социалното включване на девойки и младежи с увреждания. Със средства от благотворителна кампания ще се оборудва в училището кабинет по кинезитерапия.

Училището е с целодневна организация на учебния ден, използват се елементи на методиката на Монтесори в образователно-възпитателния процес, осигурява се психо-социална и логопедична подкрепа. Организирант се съвместни инициативи с ученици от гимназиите в града с цел успешна социализация на децата с увреждания.

3.6.4.Център за специална образователна подкрепа /Помощно училище - интернат „Академик Тодор Самодумов“ гр. Нова Загора

В помощно училище - интернат „Академик Тодор Самодумов“ са настанени деца с можествени увреждания.

Извършваните дейности са свързани с диагностична работа, педагогическа подкрепа и терапевтични дейности. Извършва се оценка на потребностите на всяко дете, изготвя се индивидуален учебен план и индивидуална учебна програма. Осигурена е мултисензорна функционално - структурирана среда, педагогическа и терапевтична работа, работа с деца и ученици по конкретни случаи, психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, рехабилитация на комуникативните нарушения и при физически увреждания. Осигурена е достъпна архитектурна, обща и специализирана подкрепяща среда, дидактически материали, методики и специалисти; предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за учениците с умствени увреждания.

Персоналът на училището включва 11 педагогически специалисти: 5 старши учители, учител по професионално обучение, 3 старши възпитатели в общежитие, психолог, директор. Непедагогическият персонал се състои от 4 служители.

Провежда се вътрешна и външна квалификационна дейност и участие на учителите - специалисти за адаптиране и модифициране на учебната програма и различни технологии за обучение и развитие.

Учебно – техническа и материална база на училището е много добре поддържана и е в много добро състояние.

Училището представлява комплекс от пет сгради - училище, общежитие, физкултурен салон, столова с работилници и битова сграда.

Учебната сграда е на три етажа и включва класни стаи, два кабинета по професионална подготовка по шивачество и готварство, стая за архив и учебни пособия, канцеларии, кабинет за кинезитерапия и сензомоторна гимнастика, складови помещения, стаи за отдых, библиотека, логопедичен кабинет, лекарски кабинет и хранилище, учителска стая, интерактивен кабинет, спални помещения, две стаи за арттерапия, компютърен кабинет на психолога, зала за сензорни игри и упражнения, стая на възпитатели. Кабинетите за професионална подготовка са добре оборудвани.

Осигурено е WI-FI с покритие 20 метра периметър извън сградата. Изградено е видеонаблюдение в учебната сграда.

Общежитието към училището е на четири етажа и включва 9 стаи, 54 спални помещения, санитарен възел, изолационна и телевизионна стая на всеки етаж.

Училището разполага с три работилници по дървообработване и тапицерство с машинни отделения, оборудвани с машини и складово помещение.

В двора на училището има изградена детска площадка с различни игрови съоръжения, игрища по волейбол, баскетбол, народна топка, хандбал и футбол, трап за скачане и пътека за бягане на къси разстояния.

Налични и работещи са необходимите учебно-технически средства.

Училището е с финансиране от общинския бюджет. Чрез участия в програми и изпълнение на проекти е оборудван нов компютърен кабинет с обновена компютърна техника, изградена е стая за арттерапия, сформирани са два клуба по интереси: “Ограмотяване плюс“ и „Аз се уча да работя с интернет“.

Училището реализира допълнителни приходи от готова продукция на учебното производство и продажба на стъклен амбалаж.

Неговият екип осъществява партньорство с родителите, с неправителствени организации, читалища, спортни клубове, с институциите, имащи отношение към приобщаващото образование на деца и ученици със СОП.

3.6.5. Помощна група към Детска градина „Зорница” – гр. Сливен

На територията на област Сливен функционира една помощна група към Детска градина „Зорница” в гр. Сливен. Тя е единствена за областта и е с целодневна организация на работа. През учебната 2016/2017 г. в специализираната група се отглеждат и възпитават 9 деца, с възрастова граница от 3 до 7 години. Предходната учебна година броят на децата е 8, а през 2014/2015 отново 9 деца. Те са над допустимия максимален брой (4-6 деца), съгласно Държавния образователен стандарт за приобщаващо образование. Това се дължи на рязко увеличаващия се брой на децата с по-тежки увреждания, комбинирани в повечето случаи и с други сериозни придружаващи заболявания. Тежестта на уврежданията сериозно затруднява вграждането на децата в ранна детска възраст в общообразователна детска градина, където броят на децата често е над максимално допустимия. В ДГ „Зорница“ – Сливен, освен специалните педагози, с децата работи и логопед. Една от слабостите е липсата на психолог, който да работи с децата.

Ранната корекционно-възпитателна и рехабилитационна дейност е от изключително значение за тяхното личностно развитие още в сензитивния им период.

Необходимо е на територията на община Сливен да бъде разкрита още една специална група за работа с деца със СОП или да бъде назначен помощник-учител в специалната група, който да подпомага организацията на дейностите.

3.6.6. Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – област Сливен /РЦПППО – област Сливен/

РЦПППО – област Сливен е държавно обслужващо звено към Министерство на образованието и науката с основна задача да осигурява изпълнението на държавната политика по интеграция и образователно включване на деца и ученици със специални образователни потребности.

Центърът включва екип от специалисти - ресурсни учители, психолози, логопеди, рехабилитатори на слуха и говора, които подпомагат успешното интегриране на деца и ученици със специални образователни потребности към общообразователна среда.

Дейността на ресурсните учители включва: Подпомагане на обучението - индивидуално или в рамките на класа; Включване на детето в училищния живот на класа/групата; Изготвяне на индивидуални образователни програми; Провеждане на консултации с родители и учители; Откриване и развиване на потенциала на детето.

Психологът към центъра осъществява: Консултации; Съдействие на детето за адаптация към училищната среда; Откриване на причините за обучителните затруднения; Препоръки за работа; Изготвяне на индивидуална психологична карта за работа, според способностите на детето; Проследяване развитието на детето.

Дейността на специалиста Логопед включва: Проследяване и консултиране по отношение на говорното и езиковото развитие на детето; Индивидуални препоръки към родителите и учители; Изготвяне на програма за езиково-говорното и цялостното развитие на всяко дете; Използване на специални материали.

Слухово-речевият рехабилитатор работи с деца и ученици с нарушен слух за развитие на слуховата функция, развитие на умения за правилно речево произношение (постановка, корекция, автоматизация на речеви звукове), рехабилитация след кохлеарна имплантация. Провежда консултативна дейност с деца, ученици, родители и учители.

Педагогът зрително-затруднени работи с деца и ученици със зрителни затруднения, като осъществява консултативна дейност с родителите, децата и учениците; диагностицира зрителните нарушения на децата и учениците.

3.6.7. Социални услуги в подкрепа на децата и семействата

При работата с деца в риск и техните семейства важно значение имат социалните услуги и най-вече услугите в общността за деца и семейства. На територията на област Сливен все още няма достатъчно развит набор от услуги по превенция, които да оказват подкрепа на родители и деца, с акцент в ранна детска възраст, които да подпомагат отглеждането и възпитанието на децата, като същевременно създават реални възможности за подкрепа и на семейството. Недостатъчно развити са услуги, насочени към групи деца - застрашени от отпадане от училище; деца с проблемно поведение или в конфликт със закона, деца жертва на насилие и др. Наличните социални услуги за деца с увреждания са с недостатъчен капацитет и са развити предимно в областния център. Недостатъчно обхванати остават децата с увреждания в останалите населени места и другите общини в областта. Недостатъчно развити са услугите за деца базирани в компактни етнически общности. Социални услуги за деца не са развити в Община Твърдица.

В подкрепа на децата и семействата, в област Сливен функционират не малко социални услуги в общността и от резидентен тип:

➤ **Два Центъра за обществена подкрепа /ЦОП/** – в гр. Сливен и гр. Нова Загора, чиито услуги са предназначени за деца и семейства с цел предотвратяване изоставянето и настаняването в институция, превенция отпадането от училище, деинституционализация и реинтеграция на деца, консултиране и подкрепа на семейства, обучение и подкрепа на кандидати за приемни родители и осиновители, консултиране и подкрепа на деца с поведенчески проблеми и прояви, ресурсно подпомагане на деца с увреждания. Подкрепата се оказва от социални работници, психолози, педагози, ресурсни учители, работещи в центровете. Общо за 2016 г. в ЦОП Сливен е работено по 229 случая, от които 97 дългосрочни /до 6 месеца/ и 160 краткосрочни услуги /до 3 месеца/. Капацитетът на ЦОП в гр. Нова Загора е 50 потребители, като към момента на разработване на анализа се работи по 23 случая.

➤ **Център „Спешен прием“** на деца към ЦОП /дейността му временно е преустановена/ и **Звено „Майка и бебе“** към ЦОП Сливен. През 2016 г. в Звено „Майка и бебе“ общо са настанени 11 ползватели, от които 10 непълнолетни и 1 пълнолетен.

➤ **Два центъра за работа с деца на улицата** – в гр. Сливен и гр. Котел, като центърът в Сливен е с под наименование „Център за интензивна социално-възпитателна подкрепа“. Извършва услуги, свързани с превенция на попадането на деца на улицата, отпадане от училище, поведение в конфликт със закона, социална интеграция на деца. Капацитетът на центъра в гр. Сливен е 22 места, а в гр. Котел 35 места.

Към Центъра за работа с деца на улицата в гр. Котел от 2014 г. функционира образователна услуга за деца на 2-4 г. възраст, които не са обхванати в детска градина от уязвими и маргинализирани семейства. Основна цел на дейността е превенция на незаписването и ранното отпадане от училище, повишаване на тяхната готовност за включване в задължителна предучилищна подготовка.

➤ Две социални услуги **Преходно жилище – в гр. Сливен и с. Асеновец**, община Нова Загора - услуга от резидентен тип за деца в риск, осигуряваща настаняване на деца като мярка за закрила на детето и подкрепа от специалисти за придобиване на знания и практически умения за водене на относително самостоятелен начин на живот и подготовката им за включване в живота на общността.

Преходното жилище в гр. Сливен е с капацитет 4 места, потребителите са 2. Капацитетът на услугата в с. Асеновец е 10 младежи и девойки над 16 годишна възраст.

➤ **Два Дневни центъра за деца с увреждания** - в гр. Сливен и с. Асеновец, община Нова Загора, които предоставят дневна грижа, консултиране, рехабилитация, логопедична помощ, информиране и обучение, изнесено обучение от Помощно училище, специализирани медицински грижи за деца с увреждания от общността. Капацитетът на дневния център в Сливен е 30 места, през 2016 г. услугите на центъра са ползвали 30 деца от община Сливен, от които 15 момичета и 15 момчета между 3 и 18 години. Потребителите са предимно с интелектуални затруднения, със сензорни увреждания, с двигателни увреждания, с епилепсия, аутизъм, синдром на Даун, множествени увреждания и др. Капацитетът на Дневния център в с. Асеновец е 18 деца и е запълнен. Обгрижваните деца са на възраст от 2 до 18 години с физически, ментални и множествени увреждания.

➤ **Шест Центъра за настаняване от семеен тип /ЦНСТ/** – 3 за деца/младежи с увреждания и 3 за деца/младежи без увреждания, находящи се в: гр. Сливен - 4 центъра, гр. Котел - 1 център и с. Асеновец, община Нова Загора - 1 център. ЦНСТ предоставя резидентна грижа за деца/младежи, изведени от специализирани институции.

В гр. Сливен се намират 4 от центровете за настаняване от семеен тип – два са за деца/младежи с увреждания и два за деца/младежи без увреждания. Общият капацитет на четирите центъра е 50 потребители, а към началото на 2017 г. потребителите са 42 деца и младежи. От тях 12 деца посещават Помощно училище в гр. Сливен, 11 деца посещават масови училища в града.

Центърът за настаняване от семеен тип в гр. Котел е с целева група деца/младежи с увреждания. Капацитетът му е 14 места, средногодишният брой потребители през 2016 г. е 12 деца/младежи. Потребителите посещават рехабилитация в ЦСРИ в гр. Котел.

Капацитетът на ЦНСТ в с. Асеновец, община Нова Загора е 15 деца/младежи без увреждания от 5 до 16 години и техните семейства.

➤ **Общностен център за деца и семейства в гр. Сливен** – предоставя интегрирани услуги за ранно детско развитие за деца от 0 до 7 години и техните родители. Услугата се предоставя от 01.12.2016 г. с капацитет 420.

➤ **Два Центъра за социална рехабилитация и интеграция /ЦСРИ/** – в гр. Сливен и гр. Котел, като към центъра в Сливен функционира и „Синя стая“ – специализирано помещение за щадящо изслушване на деца. Основна цел на дейността на ЦСРИ е подкрепа на индивидуалното развитие и разширяване на социалните умения на деца и лица с различни вид и степен на увреждане. Това са медицинска и социална рехабилитация, социално-правни, здравни и психологически консултации, трудотерапия, осъществяване на индивидуални програми за социално включване, формиране на мобилен екип за обхващане и на други населени места в общината. Капацитетът на ЦСРИ в гр. Сливен е 25 места, общо за 2016 г. ползватели на услугата са 48 потребители. В синята стая са проведени 12 изслушвания.

Капацитетът на ЦСРИ в гр. Котел е 30 места, като се посещава от 22 потребители.

➤ **Център за майчино и детско здраве** с централен офис в гр. Сливен и представители във всички общини на областта: предоставя патронажни грижи за бременни и деца до 3 години. През 2016 г. центърът е осъществил: общ брой посещения - 11 556 бр.; общ брой обхванати семейства - 3 980 бр.; общ брой обхванати деца - 5 123 бр.; общ брой обхванати бременни жени - 544 бр.; средна честота на посещенията - 2,9 бр.

3.6.8. Дейности на читалища и спортни клубове в подкрепа на личностното развитие на децата и учениците.

Читалищата по своята същност са най-старите културни организации, които създават в конкретното населено място възможности за реализирането на инициативи, подкрепящи културния календар на местната общност и за създаване на възможности за осмисляне на свободното време на младите хора.

На територията на Община Сливен са регистрирани и развиват своята дейност 53 читалищни организации, като 15 от тях са в града. Повече от 1000 деца от общината са включени в различни форми на творчески дейности – музикални и танцови, литературни, театрални, живопис, фотография и др.

Спортните клубове в община Сливен са 17, общият брой включени деца е 569, от тях 93 деца до 10-годишна възраст, 321 деца между 11 и 15-годишна възраст, 155 деца между 16 и 19-годишна възраст. Община Сливен разполага с шест покрити спортни зали, няколко стадиона, дванадесет открити тенис-корта, колодрум, хиподром и мотополigon „Бършен“. Тези съоръжения се използват основно от лицензирани спортни клубове и организации за ежедневни тренировъчни занимания. За масов спорт са изградени деветнадесет спортни площадки със свободен достъп. Функционират два открити и един закрит плувни басейни.

На територията на Община Нова Загора действат 33 читалища, които предоставят възможност на децата, учениците и младите хора, да развиват своите интереси, способности и талант в самодейното танцово и музикално изкуство. Разнообразни форми на работа предлагат и читалищните библиотеки.

На територията на общината осъществяват дейност 20 спортни клуба и 3 туристически дружества. През последните години Община Нова Загора предлага реализирането на богат спортен календар. Спортните обекти и съоръжения на територията на общината са със свободен достъп за жители и гости. През последните години бяха реновирани и новоизградени множество спортни съоръжения – футболни игрища в редица села. През 2016 г. са изградени две нови съвременни фитнес площадки на открито. Тенис-кортовете и градският стадион предлагат добри условия на спортуващите. Многофункционална спортна зала „Младост” отвори врати през 2014 г., където се извършва тренировъчна дейност и професионални състезания.

На територията на община Котел развиват дейност 15 читалища, които са в помощ на училището и децата и ученици за тяхното личностно развитие. В разкритите школи, кръжоци, танцови състави, клубове по изкуства към читалището в гр. Котел участват 84 деца и младежи.

Възможност за активно занимание със спорт на децата и младите хора в община Котел предоставят действащите 3 футболни клуба.

На територията на община Твърдица функционират 9 читалища и 3 спортни клуба, които вземат активно участие в подкрепата на учениците и децата. Те работят с голяма част от учениците и децата през ваканциите, като организират летни занимални, изложби, рецитали, участие в градските и празниците по села, организират конкурси и рецитали, има танцови състави и школи.

3.6.9. Дейности на Младежки дом Сливен в подкрепа на личностното развитие на децата и учениците

Младежки дом Сливен реализира културни, образователни и социални проекти. Развива програми и разработва проекти в няколко направления:

- информационно-консултантски блок;
- дискуссионни форуми;
- художествено-творческа дейност /клубове по интереси/;
- реализиране на концерти, фестивали, конкурси, изложби;
- съвместни програми с други национални, регионални и местни младежки организации.

Младежки информационно-консултантски център Сливен /МИКЦ-Сливен/ - предоставяне на безплатни информационни, консултантски и обучителни услуги за млади хора на възраст 15-29 години на територията на община Сливен и област Сливен. Дейностите и социалните услуги имат за цел повишаване на мотивацията на младите хора за успешно професионално и социално включване в обществения живот, в съответствие с техните заявени проблеми и потребности.

На територията на общините Нова Загора, Котел и Твърдица няма изградени МИКЦ.

4.SWOT АНАЛИЗ

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Добро териториално разпределение на мрежата от детски и учебни заведения и осигурен достъп до предучилищна подготовка и училищно образование; ➤ Въведена задължителна предучилищна подготовка две години преди постъпване в I клас и създадени условия за усвояване на български език; ➤ Извършена оптимизация на училищната мрежа в големите общини на областта в съответствие с демографските процеси; ➤ Наличие на действащ механизъм за финансиране на делегираните от държавата дейности и местни дейности; ➤ Децентрализация на правомощията на разпоредителите с бюджет; ➤ Финансиране, основано на единни разходни стандарти за издръжка на дете и ученик с делегирани бюджети във всички училища; ➤ Сравнително добра материално-техническа база на училищата и детските градини ➤ Прилагане на Системи за финансово управление и контрол; ➤ Добра система за организация, съгласуваност, контрол и отчетност на учебно-възпитателния процес, на административната и стопанска дейност; ➤ Създадена подкрепяща среда за децата и учениците със специални образователни потребности – квалифицирани специалисти към регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование; ➤ Осигуреност с педагогически кадри и други квалифицирани специалисти за обучение на деца и ученици; ➤ Наличие на система за квалификация и преквалификация на педагогическите кадри; ➤ Реализирани програми за допълнителна работа с изоставащи и надарени ученици, включително и финансово стимулиране на деца с изяви дарби; ➤ Родителско и гражданско участие в управлението на образователния процес; 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Неблагоприятна демографска ситуация и засилени миграционни процеси; ➤ Недостатъчен брой места в някои детските градини; ➤ Голям брой необхванати и отпадащи деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст и отсъствие на механизми за реинтеграция в училище; ➤ Недостатъчно модернизирана материална база на училища, детски градини, ЦПЛР-ДК и Помощно училище; ➤ Учебно съдържание, несъответстващо на съвременните потребности на младите хора и слаба практическа насоченост на обучението; ➤ Образователно - възпитателни подходи, които не отчитат индивидуалните потребности на детето и учениците; ➤ Професионално образование неудовлетворяващо напълно изискванията на пазара на труда и необходимостта от кадри в региона; ➤ Недостиг на квалифицирани учители по чужди езици, информационни технологии, както и на специалисти за подкрепа на процеса на приобщаващото образование; ➤ Недостатъчно обучени педагогически и други специалисти за предоставяне на качествена допълнителна подкрепа на деца и ученици; ➤ Ограничен достъп до услуги в подкрепа на личностното развитие на учениците в малките населени места. ➤ Неправилно разпределени отговорности между местните и централните органи на властта, което прави невъзможен ефективния контрол върху дейността на образователните институции; ➤ Бавен темп на технологично обновяване на учебно-техническите средства; ➤ Липса на достъпна архитектурна среда; ➤ Недостатъчни собствени приходи;

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Създадени условия за удовлетворяване интересите, желанията и потребностите за личностна подкрепа на децата и учениците в свободното им време. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Липса на комуникация и единен подход между образователните институции и НПО в подкрепа на личностното развитие на децата и учениците; ➤ Липса на медицински и стоматологични кабинети в значителна част от детските и учебни заведения.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Държавна финансова подкрепа за обхващане на децата в детските градини; ➤ Усъвършенстване на системата на делегирани бюджети и на механизмите за диференциране на единните разходни стандарти; ➤ Делегиране на административни и финансови правомощия на директорите на общинските детски градини ➤ Повишаване привлекателността и качеството на материалната база на образователните институции; ➤ Създаване на възможности за изграждане на достъпна архитектурна среда във всички образователни институции; ➤ Използване на възможностите, предоставяни от различни национални, европейски и международни финансови инструменти; ➤ Разширяване на възможностите за целодневна организация на обучението; ➤ Прилагане на система от мерки за осигуряване по-пълнен обхват на подлежащите на задължително обучение деца и ученици и интеграцията им; ➤ Обогаляване на възможностите за извънучилищни дейности и занимания по интереси; ➤ Квалификация на учителите за обезпечаване на подкрепата за личностно развитие на деца и ученици; ➤ Развитие на система от стимули за привличане на млади учители и повишаване привлекателността на учителската професия; ➤ Развитие на приобщаващото образование за децата и учениците със СОП и изграждане на подкрепяща среда. ➤ Подобряване връзката между необходимите на регионалната икономика кадри и специалностите в системата на професионалното образование; 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Негативни демографски процеси и висок процент етническо население; ➤ Намалване броя на децата в малките населени места; ➤ Голям брой деца от малцинствени групи, които поради социално-икономически и етно-културни причини не посещават детска градина и изпитващи обучителни трудности поради недостатъчно владеене на български език; ➤ Увеличаване броя на неграмотните млади хора; ➤ Застаряващ педагогически състав и недостатъчен брой млади висококвалифицирани и мотивирани специалисти; ➤ Непривлекателни за младите хора специалности в системата на професионалното образование и обучение; ➤ Слаба заинтересованост на бизнеса към осигуряване на възможности за практикуване на ученици в реална работна среда; ➤ Липса на точни прогнози и проучвания за потребностите на пазара на труда от определени професии; ➤ Нисък стандарт за издръжка на един ученик; ➤ Слаба заинтересованост при част от родителите и слаба мотивираност при част от учениците към ценностите на образованието; ➤ Недостатъчна координираност на институциите, отговорни за осъществяване процеса на приобщаващо образование.

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Създаване на повече и по-разнообразни стимули за насърчаване на децата с изяви дарби; ➤ Повишаване ангажираността на родителите към формиране на образователните политики, към училищните и извънкласни дейности.	
---	--

III. СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ

1. СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ

- Пълноценна социализация на деца и ученици със специални образователни потребности, в риск, с изяви дарби и с хронични заболявания.
- Гарантиране на равен достъп до качествено образование за децата и учениците от област Сливен.
- Утвърждаване на приобщаващото образование като неотменна част от процеса на модернизация на българската образователна система.
- Зачитане на индивидуалните потребности и развиване на уменията на всяко дете чрез прилагане на диференцирани подходи.

2. ВИЗИЯ, ПРИОРИТЕТИ, ЦЕЛИ

ВИЗИЯ

Осигурена подкрепа, подходяща среда и възможност за оптимална степен на развитие на потенциала, способностите и уменията за успешна реализация и участие на децата и учениците от област Сливен във всички аспекти на живота в общността.

ПРИОРИТЕТ 1. ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ОБЩА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНО ОБРАЗОВАНИЕ

Специфична цел 1.1. Осигуряване на подходяща физическа, психологическа и социална среда за развитие на способностите и уменията на децата и учениците.

Мярка 1.1.1. Осигуряване развитието на пълния потенциал на всички ученици в училищата от област Сливен, отчитайки индивидуалните им потребности

- Дейност 1.1.1.1. Развитие и подобряване на екипната работа между ученици и учители – обмен на информация и на добри педагогически практики с цел подкрепа на всички учители за подобряване на работата им с учениците в класа, провеждане на регулярни срещи в училищата, когато са за целите на превенцията, между малка група учители и други педагогически специалисти в детската градина, за преглед и обсъждане на информацията за обучението и развитието на ученик и набелязване на конкретни мерки за обща подкрепа само за ученици с обучителни трудности.

- Дейност 1.1.1.2. Осигуряване на кариерно ориентиране – продължаване и развитие на дейностите по проект BG05M20P001-2.001-0001 „Система за кариерно ориентиране в училищното образование“ за осигуряване на по-обхватни дейности, насочени към учениците от училищата в област Сливен, развитие на дейностите по кариерно ориентиране на Регионален център за подкрепа процеса на приобщаващото образование, насочено към деца и ученици със специални образователни потребности.

➤ Дейност 1.1.1.3. Осигуряване на занимания по интереси чрез развитие на дейностите в Център за подкрепа за личностно развитие – Сливен и Център за подкрепа за личностно развитие и предоставяне на занимания по интереси на учениците от училищата от общините Нова Загора и Твърдица.

➤ Дейност 1.1.1.4. Развитие на библиотечно-информационното обслужване – развитие на библиотечно-информационната дейност в училищата от област Сливен и обогатяване на библиотечния фонд.

➤ Дейност 1.1.1.5. Разработване на дейности по превенция на насилието – прилагане на цялостен училищен подход, полагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на насилието и създаване на по-сигурна училищна среда, повишаване обхвата на дейностите по превенция на насилието на ниво училище, подобряване на координацията между отделните институции. Подобряване на взаимодействието между институциите от системата на училищното образование, местните комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни и социалните услуги, работещи на територията на област Сливен за превенция на тормоза и насилието в училищата.

➤ Дейност 1.1.1.6. Развитие на дейностите по превенция на обучителните трудности – увеличаване на броя на работещите логопеди в училищата от област Сливен, с цел повишаване обхвата на учениците с обучителни трудности.

➤ Дейност 1.1.1.7. Осигуряване на качествени грижи за здравето в училищата – продължаване дейностите на училищните здравни кабинети.

➤ Дейност 1.1.1.8. Развитие на уменията за учене, компетентностите, творческите и спортните способности на учениците в тематични области, които са извън включените в задължителната училищна подготовка, преодоляване на образователните дефицити на учениците, които срещат затруднения в подготовката си по задължителните дейности в училище и повишаване на мотивацията им за учене, повишаване на образователните постижения на учениците в определени научни области чрез дейности оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 г.

➤ Проект BG05M2OP001-2.004 „Развитие на способностите на учениците и повишаване на мотивацията им за учене чрез дейности, развиващи специфични знания, умения и компетентности (Твоят час) – Фаза 1“

Мярка 1.1.2. Предоставяне на обща подкрепа на децата в детските градини

➤ Дейност 1.1.2.1. Развитие и подобряване на екипната работа между учителите и другите педагогически специалисти – обмен на информация и на добри педагогически практики с цел подкрепа на всички учители за подобряване на работата им с децата в групата, провеждане на регулярни срещи в детските градини, когато са за целите на превенцията, между малка група учители и други педагогически специалисти в детската градина, за преглед и обсъждане на информацията за обучението и развитието на дете и набелязване на конкретни мерки за обща подкрепа само за деца с обучителни трудности.

➤ Дейност 1.1.2.2. Ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните трудности – повишаване броя на децата от детските градини на възраст между 3 и 3,6 г., на които се прилага скрининг тест за определяне риск от обучителни трудности.

➤ Дейност 1.1.2.3. Осигуряване на занимания по интереси – продължаване на дейностите по предоставяне на занимания по интереси чрез външни специалисти, привлечени на място в детските градини.

➤ Дейност 1.1.2.4. Продължаване на Дейност 1. „Въвеждане на изградения пилотен модел за ранно оценяване на образователните потребности на децата от предучилищна възраст и за превенция и ранна интервенция на обучителните им затруднения“ на проект BG05M2OP001-3.003-0001 „Подкрепа за равен достъп и

личностно развитие“ в ДГ „Тракийче“ – гр. Нова Загора за превенция на обучителните трудности.

➤ Дейност 1.1.2.5. Дейности за ранно оценяване на образователните потребности и по предоставяне на обща подкрепа в детски градини на територията на община Сливен по проект на УНИЦЕФ „Заедно от детската градина“.

Специфична цел 1.2. Осигуряване на необходимите човешки ресурси, за предоставяне на качествена обща подкрепа за деца и ученици в детските градини и училищата от област Сливен

Мярка 1.2.1. Повишаване квалификацията на педагогическите специалисти от училищата и детските градини в посока предоставяне на качествена обща подкрепа

➤ Дейност 1.2.1.1. Провеждане на вътрешна квалификация относно възможностите за предоставяне на обща подкрепа и работа в екип.

➤ Дейност 1.2.1.2. Организиране на форми за споделяне на добри педагогически практики в областта на предоставянето на общата подкрепа на училищно, общинско и областно ниво.

➤ Дейност 1.2.1.3. Провеждане на квалификационни форми с външни лектори за повишаване на компетентностите и квалификацията на учителите и другите педагогически специалисти за предоставяне на обща подкрепа.

ПРИОРИТЕТ 2. ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ДОПЪЛНИТЕЛНА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ

Специфична цел 2.1. Развитие на приобщаващото образование и предоставяне на равен достъп до образование на всяко дете и ученик със специални образователни потребности

Мярка 2.1.1. Осигуряване на ресурси за извършване на качествена и професионална оценка на индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности, с цел предоставяне на адекватно и качествено образование, съобразено с индивидуалните особености и потребности на всяко дете или ученик със специални образователни потребности

➤ Дейност 2.1.1.1. Провеждане на обучения на екипите за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности в училищата и детските градини за извършване на функционална оценка съвместно със специалисти от Регионален екип за подкрепа за личностно развитие към Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – област Сливен и от външни лектори.

Мярка 2.1.2. Осигуряване на качествена и професионална допълнителна подкрепа за деца и ученици със специални образователни потребности

➤ Дейност 2.1.2.1. Осигуряване на достъпна архитектурна среда в детските градини, училища и центрове за подкрепа за личностно развитие.

➤ Дейност 2.1.2.2. Осигуряване на необходимата материално – техническа база в училищата, детските градини и центрове за подкрепа за личностно развитие за предоставяне на допълнителна подкрепа за деца и ученици със специални образователни потребности.

➤ Дейност 2.1.2.3. Осигуряване на необходимите педагогически специалисти за предоставяне на качествена допълнителна подкрепа на деца и ученици със специални образователни потребности чрез общините, чрез центрове за подкрепа за личностно развитие, чрез центрове за специална образователна подкрепа и/или

чрез Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – област Сливен

➤ Дейност 2.1.2.4. Осигуряване на обучения на специалистите, предоставящи допълнителна подкрепа за деца и ученици със специални образователни потребности от Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – област Сливен, центровете за подкрепа за личностно развитие, училищата и детските градини.

➤ Дейност 2.1.2.5. Продължаване на Дейност 2 „Осигуряване на условия и ресурси за надграждане и развитие на подкрепяща среда в детските градини и училищата за осъществяване на включващо обучение“ по проект BG05M2OP001-3.003-0001 „Подкрепа за равен достъп и личностно развитие“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ в четири училища на територията на област Сливен за предоставяне на допълнителна подкрепа за ученици със специални образователни потребности.

➤ Дейност 2.1.2.6. Предоставяне на допълнителна подкрепа на деца със специални образователни потребности в пилотните детски градини по проект на УНИЦЕФ „Заедно от детската градина“.

ПРИОРИТЕТ 3. ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ДОПЪЛНИТЕЛНА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ С ХРОНИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

Специфична цел 3.1 Осигуряване на необходимите грижи за социализация и равен достъп до качествено образование на децата и учениците с хронични заболявания

Мярка 3.1.1 Осигуряване на необходимия персонал в училищата и детските градини за работа с деца с хронични заболявания

➤ Дейност 3.1.1.1. Осигуряване на обучение на персонала в училища и детските градини, в които се обучават деца и ученици с хронични заболявания, нуждаещи се от допълнителна подкрепа

➤ Дейност 3.1.1.2. Назначаване и осигуряване на необходими специализиран персонал за предоставяне на качествена допълнителна подкрепа за децата и учениците с хронични заболявания

Мярка 3.1.2. Осигуряване на качествена допълнителна подкрепа на деца и ученици с хронични заболявания

➤ Дейност 3.1.2.1. Проучване и оценка на индивидуалните потребности и способности на децата и учениците с хронични заболявания

➤ Дейност 3.1.2.2. Предоставяне на качествена допълнителна подкрепа за децата и учениците с хронични заболявания

ПРИОРИТЕТ 4. ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ДОПЪЛНИТЕЛНА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В РИСК

Специфична цел 4.1 Повишаване обхвата на допълнителната подкрепа за децата и учениците в риск

Мярка 4.1.1 Осигуряване на качествена допълнителна подкрепа на деца и ученици в риск в училищата и детските градини

➤ Дейност 4.1.1.1. Осигуряване на необходимите специалисти за предоставяне на качествена допълнителна подкрепа на деца и ученици в риск в детските градини и училищата от област Сливен.

- Дейност 4.1.1.2. Осигуряване на обучения на екипите за подкрепа за личностно развитие, предоставящи допълнителна подкрепа за деца и ученици в риск.
- Дейност 4.1.1.3. Подобряване на партньорството между институциите от системата на предучилищното и училищното образование и доставчиците на социални услуги в общността за предоставяне на качествена допълнителна подкрепа за деца в риск.

ПРИОРИТЕТ 5. ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ДОПЪЛНИТЕЛНА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ С ИЗЯВЕНИ ДАРБИ

Специфична цел 5.1 Повишаване качеството на допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците с изявени дарби

Мярка 5.1.1 Предоставяне на качествена допълнителна подкрепа за деца и ученици с изявени дарби в детски градини, училища и центрове за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици.

- Дейност 5.1.1.1 Дейности по Национална програма „Ученически олимпиади и състезания“, модул „Осигуряване на обучение на талантили ученици за участие в ученическите олимпиади“.
- Дейност 5.1.1.2. Дейности по подготовка и провеждане на училищни, общински и областни кръгове на олимпиади и състезания. Провеждане на индивидуални часове.
- Дейност 5.1.1.3. Осигуряване на обучения на учители и други педагогически специалисти, предоставящи допълнителна подкрепа на деца и ученици с изявени дарби.

IV. СИСТЕМА ЗА МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА. ЗВЕНО ЗА МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА

За проследяване напредъка в изпълнението на областната и общинските стратегии за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със заповед на областния управител се създава Звено за мониторинг и оценка /ЗМО/. В неговия състав се включват представители на организациите и институциите - основни участници в разработването на областната стратегия.

1. Звеното за мониторинг и оценка:

- Координира цялостната дейност по мониторинг и оценка на областната и общинските стратегии за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците;
- Планира и осъществява дейностите за мониторинг;
- Информира заинтересованите страни и обществеността за резултатите и препоръките от мониторинга;
- Организира дискусии по общини за обсъждане на заключенията и препоръките от докладите за мониторинг и оценка на изпълнението на стратегията=

2. Дейностите по мониторинг включват:

- Текущ мониторинг на дейностите – събиране на информация, посещения на място, доклади от мониторинговите посещения;
- Създаване и постоянно актуализиране на база данни на областно ниво с разбивка по общини, свързани с личностно развитие на децата и учениците;
- Събиране на информация за прогреса в изпълнението на стратегията;

➤ Разработване на годишен мониторингов доклад за цялостното изпълнение на стратегията.

За осъществяване на своята дейност членовете на ЗМО провеждат регулярни работни срещи за обсъждане на дейностите, свързани с наблюдение изпълнението на областната и общински стратегии за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците. Те могат да бъдат канени за участие в провежданите заседания на Областния съвет за координиране изпълнението на Областната стратегия за развитие на социалните услуги, в рамките на които да представят информация за осъществяваните наблюдения по отношение подкрепата за личностно развитие на децата и учениците.

Ежегодно представителите на общините - членове на ЗМО, изготвят отчет за изпълнението на годишните планове за подкрепа за личностно развитие за предходната година. Отчетът се базира на осъществяваните от тях наблюдения и посещения на място, събиране на информация и анализ на данни. Въз основа отчетите на общините и осъществяваните от ЗМО наблюдения се изготвя мониторингов доклад за изпълнението на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие в края на периода на действие на стратегията.

Мониторинговият доклад се предоставя на началника на Регионалното управление на образованието - Сливен.

V. КОМУНИКАЦИЯ И ИНФОРМАЦИЯ

Важно условие за ефективното реализиране на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Сливен /2017-2018/ е политиката за предоставянето на информация на обществеността и заинтересованите страни. Общественоста следва да получава пълна и обективна информация за всяка стъпка при реализиране на дейностите в стратегията.

1. Принципите, върху които ще се основава комуникацията, са:

- Равнопоставеност – равен достъп до информация на всички заинтересовани страни и на широката общественост;
- Целенасоченост – ясно дефинирани цел и аудитория на комуникационното послание;
- Навременност – своевременното задоволяване на потребностите от информация на заинтересованите групи и широката общественост;
- Качество и достъпност на информацията – изчерпателност, задълбоченост и аналитичност на комуникационните послания, достигащи до най-голям брой заинтересовани страни;
- Многообразие и адаптивност – многообразни комуникационни канали и комуникационни средства и съобразяване със специфичните особености на потребителите на информация, както и с конкретната ситуация;
- Партньорство – открит диалог и сътрудничество в комуникационния обмен с всички заинтересовани страни, с неправителствените организации и сдружения и медии.

2. Мерките за осъществяване на комуникацията са:

- Информирание на обществеността и всички заинтересовани страни за разработването, приемането и изпълнението на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Сливен /2017-2018/ чрез организиране на брифинги, публикации в медиите за запознаване с визията, ценностите, приоритетите, планираните дейности и мерки в стратегията;

- Организиране на работни срещи с участието на заинтересованите страни, НПО и медии;
- Популяризиране на структурите, ангажирани с изпълнението на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Сливен /2017-2018/ на територията на област Сливен и дейността им за постигане на целите на стратегията;
- Стимулиране ангажираността на всички участници в разработването на стратегията с нейното изпълнение чрез включването им в дискусии и форуми и разпространение на комуникационни материали, както и актуализация на уеб сайтовете на техните организации;
- Популяризиране на резултатите от изпълнението на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Сливен /2017-2018/ чрез запознаването на широката общественост с доклада за изпълнението на стратегията.

3. Комуникационни техники:

- Директна комуникация – предоставяне на възможност на заинтересованите страни и на широката общественост за споделяне на мнения, гледни точки и предложения в рамките на дискусии, кръгли маси и дебати;
- Комуникация чрез масовите медии - редовно и систематично предоставяне на информация относно изпълнението на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Сливен /2017-2018/ чрез пресконференции, брифинги, съобщения за медиите, неформални работни срещи с журналисти;
- Комуникация чрез интернет - поддържане и актуализиране на информацията за Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Сливен /2017-2018/ в уеб сайтовете на партньорите и на заинтересованите страни. Използване на възможностите на ежемесечния електронен бюлетин, издаван от Областна администрация Сливен;
- Комуникация чрез информационни материали - публикуване на тематични информационни материали, съобразени с визията, целите и приоритетите на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Сливен /2017-2018/ и тяхното разпространение.